

МОНІТОРИНГ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЕКОНОМІЦІ

Сьогодні Україна характеризується відсутністю налагодженої ефективної державної інноваційної політики, занепадом наукового сектора та наукоємних галузей, низькою конкурентоспроможністю вітчизняних виробників та продукції, а також майже виключена зі світового ринку високих технологій.

Останнім часом відбувається посилення уваги вчених та управлінців до питань підвищення ефективності інноваційної діяльності та розвитку інноваційної праці. Існуюча складна ситуація у сфері інноваційної діяльності та інноваційної праці в Україні обумовлює необхідність подальших аналітичних досліджень у цьому напрямі.

Для дослідження результатів інноваційної діяльності в Україні необхідні вихідні дані по інноваційній активності підприємств [1]. Саме, за показниками, взятими у динаміці, можна проаналізувати інноваційний стан економіки та затребуваність інноваційної праці.

Динаміка впровадження інновацій на промислових підприємствах України за останні 16 років має нестійкий характер. Протягом 2000-2009 рр. частка маловідходних, ресурсозберігаючих і безвідходних технологічних процесів у впровадженні нових технологічних процесів перевищувала частку нових видів техніки у впровадженні інноваційних видів продукції, на відміну від 2010-2016 рр.

Протягом 2000-2016 рр. обсяг впровадження інноваційних видів продукції на промислових підприємствах України перевищував обсяг впровадження нових технологічних процесів. У 2002 р. таке перевищення було найбільшим і становило 20 разів. У 2016 р. впроваджено 4139 найменування інноваційної продукції, 3489 інноваційних процесів. Протягом останніх 16 років у структурі реалізованої інноваційної продукції переважала частка продукції, що була новою тільки для підприємства над часткою продукції, що була новою для ринку. Отже, переважну частку реалізованої інноваційної продукції становила продукція з низьким рівнем новизни.

На сьогодні в країнах Європейського Союзу (ЄС) питома вага підприємств, що займаються інноваційною діяльністю становить близько 53%. Найбільша кількість інноваційних підприємств, серед країн ЄС, знаходиться у Німеччині (79,3%), найменша – в Болгарії (27,1% до загальної кількості підприємств) [3].

З аналізу фінансування інноваційної діяльності можемо зробити висновки, що найбільше

фінансування інноваційної діяльності відбувається за власний рахунок. Якщо порівняти у відсотках до загального обсягу, то у 2010 році цей показник становив 59,3%, у 2014 – 85%, а у 2015 році відбувається зростання до 97,2% (у грошовому виразі 13427,0 млн. грн.). Домінування власних джерел у структурі витрат на здійснення інноваційної діяльності обумовлює їх нестійку динаміку, оскільки обсяг фінансування залежить від прибутку та рентабельності діяльності підприємства

Що стосується іноземних інвестицій то, вони дуже скоротилися порівняно з 2010 роком – 30%, 2015 рік – 0,4%. Серед причин відтоку інвестицій можна назвати нестабільну ситуацію на сході країни, неефективну боротьбу з корупцією, тощо.

Низький рівень державного фінансування інноваційної діяльності вітчизняних підприємств не дає поштовхів до її здійснення, що призводить до зменшення кількості інноваційних підприємств з року в рік.

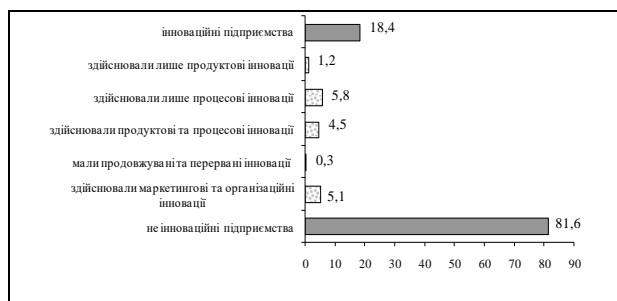

Рис. 1. Розподіл підприємств у 2014–2016 рр. за типами інноваційної діяльності, %

Упродовж 2014–2016 рр. частка підприємств, які займалися інноваційною діяльністю, за видами економічної діяльності становила 18,4%, у т.ч. здійснювали технологічні інновації – 11,8% (5,7% – продуктові та 10,3% – процесові), нетехнологічні – 13,4% (8,7% – організаційні та 10,2% – маркетингові) (рис. 1) [1].

За даними обстеження 2014–2016 рр., найвищий рівень інноваційної активності спостерігався на підприємствах Рівненської, Харківської областей та м. Києва [1].

Найвища частка технологічно інноваційних підприємств – у Рівненській (19,1%), Харківській (18,7%) та Кіровоградській (14,7%) областях; нетехнологічно інноваційних підприємств – у м. Києві (17,8%), Івано-Франківській та Київській

областях (по 15,1%).

Щодо напрямів інноваційної діяльності підприємств України, то більше половини підприємств із технологічними інноваціями придбали машини, обладнання та програмне забезпечення для виробництва нових або значно поліпшених продуктів та послуг. Майже третина здійснювали діяльність для запровадження нових або суттєво вдосконалених продуктів або процесів, таку як техніко-економічне обґрунтування, розробка програмного забезпечення для поточних потреб, технічне оснащення, організація виробництва тощо.

У 2016 р. майже 70% загального обсягу інноваційних витрат підприємства спрямували на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення, 15,0% – на виконання внутрішніх НДР та 9,1% – на придбання зовнішніх НДР.

У 2016 р. витрати на інновації в основному здійснювались за рахунок власних коштів (89,5% загального обсягу фінансування), коштів іноземних інвесторів (3,1%) та інших джерел (2,9%).

Зазначені тенденції у розвитку інноваційної діяльності та поведінки найбільш кваліфікованих фахівців підтверджуються результатами дослідження щодо стримуючих чинників у підвищенні інноваційної активності підприємств і зайнятих на них працівників (табл. 1) [2].

Таблиця 1

Стримуючі чинники у підвищенні інноваційної активності підприємств та зайнятих на них працівників, %

Стримуючий чинник	Оцінка експертів, %
Зависокі витрати на інновації	33
Труднощі в отриманні державної допомоги або субсидій для інновацій	87
Високі кредитні ставки	34
Високий економічний ризик	17
Труднощі з сировиною	23
Відсутність коштів у замовника	40
Відсутність кваліфікованих працівників	29
Низький попит на інновації на ринку	19
Відсутність інформації про ринки	12

Необхідно взяти до уваги, що ці результати оцінені експертами для окремих підприємств, показують загальні тенденції, що склалися. Ситуація може дещо відрізнятись на рівні виду діяльності й навіть на рівні підприємств, а також з огляду на те, що перелік і значущість перешкоджаючих факторів може залежати від розміру, галузі та інноваційності підприємства.

Результати дослідження інноваційної діяльності промислових підприємств в Україні дозволяють виділити наступні характерні риси: в порівнянні з європейськими країнами — невисокі витрати на наукові дослідження та розробки; орієнтованість на проведення внутрішніх науково-дослідних робіт, залежність від закордонної технологічної бази; недосконале нормативно-правове регулювання інноваційної діяльності, зокрема, недооцінка питань специфікації прав на

результати інтелектуальної діяльності та захисту інтелектуальної власності; відсутність на більшості підприємств систем заохочення інноваційної діяльності як наслідок відсутності стимулюючої державної політики в напрямку інноваційного розвитку; відсутність мотивації у працівників підприємства цікавитися новинками у галузі та, відповідно, розглядати можливості модернізації виробництва (новаторства) чи ініціювати ведення інноваційної діяльності; неготовність керівництва до активного ведення інноваційної діяльності. Вищевказані прорахунки та недоліки є ключовими проблеми формування та розвитку інноваційної діяльності на підприємстві, для вирішення яких необхідна система цілеспрямованих дій.

Фундаментом інноваційної моделі розвитку української економіки є формування та реалізація пріоритетів у національній науково-технічній політиці; підвищення інноваційної активності вітчизняних підприємств; сприяння залученню інвестицій у стратегічні галузі та сфери економіки; розроблення та впровадження вітчизняних технічних і технологічних інновацій за рахунок дієвої державної підтримки бізнесу щодо залучення інвестицій у цю сферу. Сьогодні необхідно усвідомлювати, що динамічні конкурентні переваги національної економіки можуть бути досягненні лише у разі побудови економіки знань, інвестицій у розвиток трудового потенціалу, ефективного його використання, підвищення якості людського капіталу та забезпечення якості трудового життя. Окреслене говорить на користь створення соціальних та економічних стимулів, цінних для людини праці в конкретній країні, отже, доводить необхідність розробки і впровадження адекватних соціально-економічних механізмів підвищення інноваційної активності працівників.

Список літератури

1. Наука, технології та інновації // Електронний ресурс – [Режим доступу]: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. Дата звернення: 25.12.2017.
2. Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні [Електро- нний ресурс] // Матеріали Х міжнародного бізнес-форуму (Київ, 21 березня 2017 року). – Режим доступу: http://www.uinpei.kiev.ua/viewpage.php?page_id=446. Дата звернення: 20.01.2018.
3. Характеристика інноваційної діяльності підприємств [Електро- нний ресурс] // Український інститут науково-технічної і економічної інформації: [сайт]. – Режим доступу: http://www.uinpei.kiev.ua/viewpage.php?page_id=446. Дата звернення: 18.01.2018.